
Entrevista

DOS TREBALLS DESAPAREGUTS

Entrevista amb la Carmeta Paneró (Carme Isern i Badia)

Hem parlat, en aquesta ocasió, amb Carme Isern i Badia, la Carmeta Paneró. Està casada amb Jaume Magrané i Ferré i té dos fills. En la seva joventut havia treballat d'espardenyera i, també, al molí d'Alcover. Ara, als seus setanta anys, recupera per a tots els alcoverencs aquelles feines i ens apropa, tot parlant, a un temps en què el treball manual tenia molta importància.

— Com a espardenyera, vaig treballar a la fàbrica de Gaspar Girona. Vaig començar als 18 anys i me n'hi vaig estar uns tres. Aleshores fèiem espardenyes blanques, vermelles, blaves i d'altres colors. Bé, de fet, de color només n'eren la puntera i les vetes. De la resta, totes eren iguals i se'n deien de treneta (1). D'entre les espardenyes, de les que se'n feien força hi havia les anomenades “de Blanes”, que eren blanques amb capellada (2) i vetes. De les anomenades “de pagès” n'hi havia dues classes. A les unes se les anomenava “barcelonines” i tenien capellada. Les altres eren les pròpies de la comarca i eren de vetes entrellaçades: els pagesos les portaven de vetes negres, i els paletes i altres de vetes blanques. Hi havia diferents treballadors procedents de Blanes, població de la comarca de la Selva, que feien les espardenyes que portaven el seu nom. També n'hi havia de sola de goma, que les feia la Treseta Llorenç. Les clavaven amb claus, les giraven i ja te les podies posar. Normalment eren de vetes blanques i s'empraven per anar al defora o a d'altres treballs. Pel que fa als números del calçat, no eren els mateixos que els actuals. Del 16 al 22 eren

(1) Teixides en forma de treneta.

(2) Part de l'espardenya on s'introdueixen els dits del peu.

per als petits. Del 23 al 26 es consideraven de dona i del 27 al 29 eren d'home. Podríem considerar el 27 com un 40 de sabata.

Si fins ara hem parlat amb la Carmeta de les espartenyas, val la pena que parlem, també, de la fàbrica, de la gent, dels jornals...

– Érem, aleshores, uns 50 o 60; més dones que homes. Recordo, entre altres, la Maria Rosich, la Victòria, la Rosa Recaptor, la Maria Muster, la Maria Benet, la Genoveva, la Maria de l'Hort de la Cinteta, la Treseta Seales, la Rossita Naio i la Isabeleta Masqué. D'homes, el Màrio Valldosera, el Josep de Balanyà i alguns més. El Josep de Balanyà era molt enginyós. No sé com se les manegava, però sense ser mecànic ho arregleva tot. Feia agulles i el que l'amo li manava; tot ho apriava. Amb això vingué la guerra i es creà un Consell d'empresa. Venien les espartenyas al que es presentava. El senyor Gaspar fou una de les víctimes de l'any 1936 i al gener del 1939 la fàbrica fou volada.

En aquell temps fèiem les vuit hores, repartides quatre al matí i quatre a la tarda, de 8 a 12 i de 2 a 6. Per tot això cobràvem entre 21 i 24 Ptes. setmanals. Depenia de la feina que ens donaven, però n'estàvem contentes.

En aquest punt li hem preguntat sobre el seu treball anterior, al molí d'Alcover. De la feina que es feia en aquell edifici situat vora el Francolí, ens ha dit:

– Allà fèiem fil per a llençols, per a ganxet, per a cosir, per a fer puntes... Allà tot eren contínues per a fer fil. No es feien teixits de cap mena. Començàvem per manuar (3), metxera en gros (4), metxera en fi per als fins. En acabat, això era el cotó. Hi havia les contínues, de les quals ja sortia el fil. Hi havia també unes màquines que es deien retorts (5) per on passava el fil. D'allí anava als aspís (6) on es feien les troques que tenien el tamany de les actuals de llana, sinó que aquelles eren de cotó i estaven preparades per a poder utilitzar-les als telers. Més tard, van deixar de fer aquest fil i varen engegar el dels soldats, fil caqui; per als oficials era d'un color i per als soldats d'un altre. Recordo, també, que sota la "sala vella" hi havia una sala molt fosca i grandiosa on nosaltres, jugant, ens amagàvem. Segons diuen, hi posaven el vellut quan se'n feia, perquè no és convenient posar-ho en un lloc amb claror.

– *Ens podríeu dir com funcionava?*

– Tingué diferents funcionaments. La imponent fumera que encara és en peu ens parla de vapor; també havia funcionat per la força de l'aigua

(3) Tasca feta amb la màquina del mateix nom, consistent en doblegar les metxes.

(4) Feina feta amb la màquina del mateix nom, consistent en estirar i torçar la fibra posada en forma de metxa.

(5) Teixits de cotó fets de fil retorçat, d'aquí el nom, que eren molt resistents.

(6) Bastons travessats perpendicularment per altres de més petits que servien per agafar-hi el fil i convertir-lo en troques.

del riu Francolí; i, finalment, amb electricitat, si bé s'utilitzava una turbina que feia la força elèctrica i així no costava tants quartos.

Hem volgut que ens parlés, també, dels treballadors i dels amos, dels jornals, de les relacions entre la gent... i ella explica:

— El propietari que jo vaig conèixer va ser Avel·lí Vallès, de Barcelona, i, més tard, Salvador Ventosa. Hi treballàvem més de cent persones organitzades en torns. Tot i que la majoria érem d'Alcover, n'hi havia de Rojals, Farena, Capafonts i Mont-ral. Aquests venien de la muntanya a peu i es quedaven a la fàbrica tota la setmana. Allà hi havia lloc per a dormir. En aquell temps ja hi havia lavabos; no eren tan macos com ara, però tenien mirall i aigua corrent. Cadascú tenia la seva tovallola i el seu llit. El fet de quedar-se allà no els suposava cap descompte del jornal. Els treballadors d'Alcover, en canvi, anàvem i veníem cada dia: primer a peu i després en camió. Quan hi anàvem a peu, fèiem el camí en colles. Nosaltres anàvem set o vuit. A una li dèiem la Flora de l'Isidret; venien, també, la Rossita Serrana, la Rossita Belianes, la Pepa Futa, etc. Les grans no ens volien a les petites i, per això, les seguïem a dos minuts d'elles, perquè teníem por ja que anàvem de nit, com els llops. Preníem el paquet amb el dinar, però també hi havia una cuina i anàvem a pispar branques de per allí. Els dissabtes, com que cobràvem, venien a vendre roba i en compraven, sobretot, les noies de la muntanya. Venien jocs de taula, jocs de llit, llençols, bragues, mitjons, mitges, camises de dormir... i despatxaven força, ja que aleshores a Valls s'hi havia d'anar a peu; no era com ara, que cada hora hi ha cotxe.

Hi havia dos torns; un de dia i un altre de nit; és a dir, que treballàvem dotze hores. Així, la fàbrica no parava mai. A les 6 del matí marxàvem cap allà, tant si plovia com si nevava. Els jornals que cobràvem depenien de l'especialitat. Les filadores guanyaven 23 pessetes, les ajudantes 16 i les sobreres 12. Les metxeres guanyaven 27 pessetes, i els aspis de 40 a 45.

Amb aquestes paraules hem acabat l'entrevista amb una dona que ens ha donat interessant informació sobre dues activitats laborals de força importància en el nostre passat. La Carmeta Paneró va treballar des dels nou anys al molí d'Alcover i no va deixar d'anar-hi fins als divuit, quan la fàbrica plegà. En aquest punt començà com a espartenyera a ca Gaspar Girona i hi romangué uns tres anys. De les dues feines, a part nombroses curiositats, n'hem recuperat aquí les paraules que utilitzaven els alcoverencs de fa mig segle.

ENTREVISTA RECOLLIDA PER
ANDREU BARBARÀ I CAMAFORT
i M. TERESA FIGUERAS I JOVÉ